

GRUNDBOGEN TIL RELIGION C

© 2012 Lene Madsen, Dorte Thelander Motzfeldt, Anders Nielsen,
Bodil Junker Pedersen, Sofie Reimick, Trine Ryhave og Systime A/S

Kopiering og anden gengivelse af dette værk eller dele deraf er
kun tilladt efter reglerne i gældende lov om ophavsret eller inden
for rammerne af en aftale med Copydan. Al anden udnyttelse for-
udsætter en skriftlig aftale med forlaget.

Ekstern redaktion:

Allan Friis Clausen og Anne Grete Dumstrei

Omslag:

Marianne Gulstad

Omslagsfoto:

© Dorte Thelander Motzfeldt

Sat med Trade Gothic 10/13

Grafisk tilrettelæggelse og produktion:

Publizon A/S

Trykt hos:

Specialtrykkeriet Viborg

Printed in Denmark 2012

1. udgave, 1. oplag

ISBN 978-87-616-2645-5

SYSTIME

Skt. Pauls Gade 25

DK-8000 Aarhus C

Tlf.: 70 12 11 00

systime.dk

Markusevangeliet: Om den opstandne Jesus og disciplene

v9 Da Jesus var opstået tidligt om morgenen den første dag i ugen, viste han sig først for Maria Magdalene, som han havde drevet syv dæmoner ud af. v10 Hun gik hen og fortalte det til dem, som havde været sammen med ham, og som nu klagede og græd. v11 Men da de hørte, at han levede, og at hun havde set ham, troede de ikke på det.

v12 Derefter viste han sig i en anden skikkelse for to af dem, mens de var på vej ud på landet. v13 De gik også hen og fortalte det til de andre, men heller ikke dem ville de tro.

v14 Til sidst viste han sig for de elleve selv, mens de sad til bords, og han bebrejdede dem deres vantro og hårdhertighed, fordi de ikke havde troet dem, der havde set ham efter hans opstan-

delse. v15 Så sagde han til dem: »Gå ud i alverden og prædik evangeliet for hele skabningen. v16 Den, der tror og bliver døbt, skal frelses; men den, der ikke tror, skal dømmes. v17 Og disse tegn skal følge dem, der tror: I mit navn skal de uddrive dæmoner, de skal tale med nye tunger, v18 og de skal tage på slanger med deres hænder, og drikker de dødbringende gift, skal det ikke skade dem; de skal lægge hænderne på syge, så de bliver raske.«

v19 Da Herren Jesus havde talt til dem, blev han taget op til himlen, og han satte sig ved Guds højre hånd. v20 Men de drog ud og prædikede alle vegne, og Herren virkede med og stadfæstede ordet ved de tegn, som fulgte med.

Markus 16,9-20

Ritual

Ritualer er særlige symbolske handlinger, der er kendetegnet ved altid at skulle udføres på samme måde. For udefrakommende observatører kan de handlinger, der udgør et ritual, virke fuldstændig meningsløse. Sagt med andre ord giver disse handlinger kun mening inden for den kontekst, som det religiøse fællesskab og de religiøse forestillinger udgør. Her vil man se ritualerne som de handlinger, man skal udføre for at komme i kontakt med de mytiske forbilleder fra religionens hellige tid.

Hvis rituallet ligefrem gennemspiller en myte, taler man om rituallet som et *kultdrama*. Kultdramaet gentager og dramatiserer de mytiske forbilleders handlinger fra religionens hellige tid. Kultdramaet reaktualiserer den kraftfulde mytiske tid, dvs. "gør den nutidig". På den måde kan myten forbindes med nutiden og forny verden og genskabe den ideelle orden fra religionens hellige tid. Man taler her om rituallets *effikacitet*, dvs. rituallets tiltænkte virkning. Et kultdrama kan analyseres på tre planer ved hjælp af følgende ritual-myte-model, udarbejdet af Jørgen Podemann Sørensen:

RITUAL-MYTE-MODEL

1. **Det rituelle plan:** Det, man konkret gør i ritualet. Selve ritualhandlingen og den situation, hvori ritualet udføres.
2. **Det mytiske plan:** Det, man henviser til og legitimerer ritualet med. De mytiske forbilleder, som ritualhandlingen identificeres med.
3. **Virkningens plan:** Formålet med ritualet. Ritualets effikacitet.

Jørgen Podemann Sørensen i
GADs Religionsleksikon

Et ritual kan være et regelmæssigt *vedligeholdelsesritual*, der skal sørge for at vedligeholde eller forny forholdet til religionens mytiske forbilleder. Eller ritualet kan være et *afværgeritual* for at modvirke forskellige slags ulykker. Et ofte brugt ritual er bøn, hvor de mytiske forbilleder påkaldes for med deres ekstraordinære kræfter at hjælpe i den bedendes liv.

CHAUFFØRENS BØN

BØVELSE 3

- a) Hvilken slags ritual er nedenstående tekst?
- b) Brug Podemann Sørensen ritual-myte-model, og find tekstens rituelle plan, det mytiske plan og virkningens plan.

Chaufførens bøn

TEKST 3

Gud, Algode og Alnådige, der beskærmer alle med Din barmhjertighed og menneskekærlighed, ydmygt beder jeg Dig, ved Gudsfødersken og alle de helliges forbøn, beskyt mig, syndige, mod pludselig død og alskens ulykker, og hjælp mig at bringe de mennesker, der stoler på mig, uskadte frem, efter hver enkelts behov.

Barmhjertige Gud! Skån mig for den uforsvarlige kørsels onde ånd og druk-

kenskabens urene kræfter, der volder ulykke og pludselig død uden bod.

Frels mig, Herre, lad mig leve til sen alderdom uden at være bebyrdet af de mennesker, der er dræbt og lemlæstet som følge af min forsømmelighed, og lad Dit Hellige navn være priset, nu, for evigt, og til alle tider. Amen.

Molitva Voditelja. Fra russisk-ortodoks kristen bønnebog

En del religionsvidenskabelig forskning understreger ritualers sociale funktion, dvs. ritualer opretholder fællesskabsfølelsen hos den religiøse gruppe. Når alle udfører de samme handlinger, synes det at styrke gruppens sociale samhørighed. Det, at man bruger kroppen i ritualerne, betyder samtidig, at man bedre indlærer og husker de religiøse forestillinger. Når man fx udfører et ritual som at bukke sig i respekt foran et religiøst billede eller i retning mod Mekka, påkalder man sig på samme tid forestillingerne om de mytiske forbilleder, der med deres ekstraordinære kræfter kan give noget tilbage til den person, som udfører ritualet.

RITUALERS SOCIALE FUNKTION

ØVELSE 4

Kom med eksempler på, hvordan det at udføre ens handlinger (dvs. ritualer) i fællesskab i en gruppe styrker det sociale fællesskab og tilhørsforholdet til gruppen. Det kan også være eksempler uden for religionens område, fx fra din egen gymnasietid.

Overgangsritual

Når en person eller et samfund står for at skulle gennemgå et afgørende vendepunkt i livet eller et større skift i status, vil man ofte gøre brug af et *overgangsritual*. Begrebet "overgangsritual" blev første gang lanceret af den franske etnolog Arnold van Gennep i 1909. Van Gennep hævdede, at alle kulturer verden over gør brug af overgangsritualer, når de skal overvinde den krise, der kan være forbundet med et afgørende statusskift. Et overgangsritual vil således gennemgå tre faser:

1. En *udskillelses-* eller *ekskorporationsfase*, hvor personen eller objektet udskilles fra den normale dagligdag og sociale miljø, aflægger sit "gamle jeg", "nulstilles" og bliver gjort klar til næste fase, den vigtigste i ritualet.
2. En *liminal fase* eller *grænsefase*, hvor personen er isoleret fra sin normale kontekst og rituelt set føres tilbage til hellig, mytisk tid. Den liminale fase, hvor personen er blevet "nulstillet", er den vigtigste og samtidig mest kritiske fase, hvor personen er underlagt streng rituel kontrol. For det er her, overgangen sker, og ritualet henter sin effektivitet.
3. En *indlemmelses-* eller *inkorporationsfase*, hvor personen atter indlemmes i samfundet, nu med sin nye status. En række delritualer markerer, at den liminale fase og den rituelle kontrol ophæves, og personen har fået ny status. Der udveksles fx gaver og holdes taler.

Tabel 1: Overgangsritual – Analysemodel¹⁶

Ekskorporationsfasen/ Udskillelsesfasen	Den liminale fase – den vigtigste fase, her hvor ritualet henter sin effikacitet	Inkorporationsfasen
Personen udskilles fra sin normale kontekst og "nulstilles"	Personen er isoleret fra sin normale kontekst	Indlemmelse, personen har fået ny status og ind- går i ny sammenhæng
Markering • Særligt tøj • Smykker • Maling	Kaotisk tilstand Personen er "nulstillet" og tilbage i mytisk/hel- lig tid, hvor Kosmos blev til	Den rituelle kontrol ophører gradvist
Isolering • Hus/hytte • Udenfor civilisation • Helligt sted	Kritisk periode • Unormale ting sker • Omvendt adfærd	Afsluttende riter • Mindetale • Bøn • Takketaler
Askese • Faste • Seksuel afholdenhed	Streng rituel kontrol • Religiøs specialist styrer • Person ingen ind- flydelse	Gaveudveksling • Til personen • Fra personen
Ophør af navn • Initiand • N.N.	Siges/vises/gøres be- stemte ting • Bøn, mytiske forbil- leder påkaldes • Billeder • Dans • Masker	Personen har fået ny status • Nyt navn • Ny titel

PILGRIMSFÆRDEN TIL MEKKA

ØVELSE 5

Søg på internettet, fx YouTube, om pilgrimsfærden til Mekka.

- Analysér pilgrimsfærden som et *overgangsritual* ved at anvende analysemodellen for overgangsritualer.
- Analysér pilgrimsfærden som et *kultdrama* ved at anvende ritual-myte-modellen.
- Diskuter, hvilken af de to ovenstående analysemodeller der er mest relevant at bruge, når man skal analysere pilgrimsfærden til Mekka.

¹⁶ Denne model er udarbejdet sammen med Dorte Thelander Motzfeldt.